

Devlet Üniversitelerinin Mütevelli Heyetçe Yönetilmesi
İçin
Mütevelli Heyet'in oluşturulması
ve
Rektör Seçimi İçin Bir Taslak

Yüksek öğretim Kurulu'nun gözetim ve denetimi altında, devlete ait üniversiteler ile devlet yardımı talep eden vakıf üniversitelerini yönetecek "Mütevelli Heyetlerin" seçimi için oluşturulacak, seçici kurula ait genel prensipler ve temel ilkeler ile Seçici Kurul, Mütevelli heyet ve rektörlerin görevlerine ait temel ilkeler aşağıda özetlenmiştir.

Seçici Kurul; *Kuruluşu;* Üniversitenin bulunduğu ilin Valisi başkanlığında, Belediye Başkanı, Baş Savcı ve kıdemli Hakimi, Garnizon komutanı, Ticaret ve Sanayi odaları Başkanları, Vergi rekortmenleri, Meslek kuruluşları temsilcileri, Sivil toplum örgütleri temsilcilerinden oluşur.

Görevleri; İldeki üniversiteleri yönetecek mütevelli heyet üyelerini seçmekten ibarettir. Her yıl yaz aylarında olmak üzere yılda bir kez toplanır. Süresi tamamlanan mütevelli heyet üyeleri yerine yenilerini seçer.

Mütevelli heyet üyeleri, topluma mal olmuş, o üniversite mensubu ile toplumun herhangi bir kesiminin temsilcisi olmayan, üniversiteye bağış yapacak veya yaptıracak kişiler arasından seçilir.

Görev süreleri bitenlerin yerine yenileri seçilir. Her yıl üye sayısına göre 1 veya 2 üyenin yerine yenileri seçilerek yenileştirme yapılır. Toptan değiştirme yapılamaz.

Mütevelli Heyet; Üniversiteyi yöneten kuruldur. Üyelerin görev süresi 6 yıldır.

Üniversitenin ilerlemesi ve fonksiyonlarını yerine getirmesi kurulun temel görevidir. Toplum ile üniversite arasında hem tampon ve hem de köprü görevi yapar. Kamuya karşı Üniversiteyi temsil ettikleri halde, akademik konularla doğrudan ilgilenmezler.

Görevleri: Başlıca görevleri; Rektörün sözleşmesini hazırlamak ve tayin etmek. Dekan ve bölüm başkanları ile her unvan kademesindeki öğretim üyelerini atamak, Üniversiteye mali kaynak yaratmak ve ayrıca üniversiteye tahsis edilen kaynakları girişimci bir zihniyetle yönetmektir.

Bu görevlerden bazıları için icra kurulları oluşturularak yürütülebilir.

Rektör; Mütevelli heyetin oluşturacağı bir komite tüm adaylarla adaylar ile görüşme ve araştırmalar yaparak birkaç aday yönetim kuruluna bildirir. Bu komitede, bazı yönetim kurulu üyeleri, öğretim üyeleri. Öğrenci temsilcileri yer alır. Yönetim kurulu bu adaylarla uzun süren mülakatlar yapar ve sonuçta bunlardan birini rektör olarak atar.

Görevleri; Genel eğitim politikası, müfredat programları, işe alınacak yeni öğretim üyeleri ve öğrenci kabul ile ilgili konular, akademik personelin önerileri üzerine akademik kurulda karara bağlanır. Akademik konularda olduğu gibi, sözleşmesinde belirtilen konularda mütevelli heyete karşı sorumludur.

Rektör, yönetim kurulunun görüşünü alarak, üniversitenin mali ve idari işlerini yürütmek, kaynak yaratmak için bir idari ve Akademik işlerini takip için ayrı bir yardımcı seçer.

Rektör Akademik konularda olduğu gibi, sözleşmesinde belirtilen konularda mütevelli heyete karşı sorumludur.

Sözleşmede, Rektörün görevleri ve kendisinin üniversiteyi götüreceği hedefle yer alacaktır. Birkaç örnek ;

- Plan ve bütçe hedeflerini gerçekleştirmek.
- Öz geliri artırıcı faaliyetlerini gerçekleştirmek.
- Bağış ve yardım sağlama hedefleri.
- Alınacak ve mezun edilecek öğrenci sayılarında denge sağlamak.
- Mezunlar arasında iş bulma veya iş kurma olanağını yükseltmek.
- Bilimsel yayınlardaki hedefler.
- Bir yıl içinde başlayacak araştırma ve gelişme sayıları.
- Öğrenci kontenjanlarının artış oranları.
- Yüksek lisans kontenjanlarındaki artışlar.
- Öğrenci memnuniyeti.

Rektör üzerine aldığı görevleri büyük oranda yerine getirmeye devam ettiği sürece görevine devam edecektir. Verimin düşmesi veya hedeflerden büyük oranda geri kalınacağı belirincede sözleşmesinin devam etmeyeceğini rektör bilerek görevini sürdürecektir.

Devlet Üniversitelerimizde Rektör seçimlerinin Mütevelli Heyet tarafından yapılmasının Gerekçesi

Yasada yapılan bütün değişikliklere rağmen, üniversitelerimizde beklenen huzur sağlanamadığını 23 yıldan beri yaşayarak görmekteyiz. Devam eden bu memnuniyetsizliğin ve kaynaşmanın temel nedenlerinden birincisi, rektör seçimleri sırasında yaşanan rekabet ortamından kaynaklanmaktadır.

Altı rektör adayının saptanması için üniversitelerimizde yapılan seçimlerde, aday grupları arasında gerginliklere yol açmaktadır. En çok oy alan adayların Yükseköğretim kurulunda elenmesi kızgınlığa, Cumhurbaşkanının da bazen en az oy alan adayı rektör olarak ataması, öğretim elemanlarında hayal kırıklığı yaratmaktadır.

1933-1946 başlangıç döneminde rektör, Bakan tarafından tayin ediliyordu 1946-1981'de özerklik döneminde, her üniversite kendi rektörünü seçiyordu. 1981 de Askeri darbe döneminde, üniversiteleri kontrol altında tutmak isteyen Devlet Başkanı son sözün kendisinde olmasını düşünüyordu. Üniversitelerin seçeceği altı aday içinden, aldıkları oylara bakılmaksızın dilediğini rektör tayin etme yetkisini kullanabilmek için bu demokratik olmayan ve özerklikle bağdaşmayan sistemi getirmişlerdi..

Askeri rejim bittiği halde bu demokratik olmayan sistem sürüp gidiyor. Ayrıca, bugün üniversitelerin sayılarının artmış olması bu sistemin hakça işletilmesine imkan vermemektedir. Çünkü; 70 üniversitede, altışardan, toplam 420 adayın adlarının YÖK'e bildirilmesi gerekiyor. YÖK'ün bu adayların yarısını elerken, isabetli karar verebileceğini düşünmek zor olduğu gibi, Cumhurbaşkanının da isabetli karar verebilmesi için önüne gelecek 210 rektör adayının hepsini tanıyıp bilmesi gerekir ki, bu da pratikte mümkün görülüyor.

Rektörlük uzmanlık gerektiren bir görevdir. Cumhurbaşkanının bu görevin inceliklerini bilerek atama yapmasını bekleyemeyiz. Tanıdığı veya sevdiği

veya gelen istihbarata göre yapılacak bir tayinin, üniversiteye yararlı olacağı düşünülemez.

İhtilal döneminde hazırlanan bu aşırı merkeziyetçi ve otoriter sistemin, işletilmesi güç olduğu gibi, üniversitelerin verimini artıracak bir özelliği de yoktur.

Diğer taraftan, rektörlerin görevini tadat eden 2547 sayılı yasada, gelişmeyi ve büyümeyi ön gören ve rektörlere mecburiyet yükleyen, hedef gösteren herhangi bir hüküm bulunmadığından, rektörlerimiz ceza kanununa konu olabilecek bir suç işlemedikleri takdirde görevlerini tamamlamaktadırlar. YÖK'e bilgi sunmak, atama yapmak, gözetmek ve denetmek gibi soyut görevlerle üniversiteyi çağdaşlaştırmak mümkün değildir..

Dünyada en başarılı üniversiteler olarak ün yapan ABD üniversitelerinde olduğu gibi, müteveli heyetin sözleşme ile tayin edeceği bir rektör tarafından yönetilmesi, üniversitemizin verimliliğini artıracaktır.

Müteveli heyetin seçip görevlendireceği rektörle yapacağı bir yıllık sözleşmede rektörün görevleri ve gerçekleştireceği işler belirtilecektir. Rektör üzerine aldığı görevleri büyük oranda yerine getirmeye devam ettiği sürece görevi devam edecektir. Verimin düşmesi veya hedeflerden büyük oranda geri kalınacağı belirince sözleşmesinin devam etmeyeceğini rektör bilerek görevini sürdürecektir.

Müteveli heyetin rektörle yapacağı sözleşmede, müteveli heyetin üniversiteyi ulaştırmayı planladığı hedefler ve görüşler yer alacaktır. Birkaç örnek vermek gerekirse;

- Plan ve bütçe hedeflerini gerçekleştirmek.
- Öz geliri artırıcı faaliyetleri gerçekleştirmek.
- Bağış ve yardım sağlama hedefleri.
- Alınacak ve mezun edilecek öğrenci sayılarında denge sağlamak.
- Mezunlar arasında iş bulma veya iş kurma olanağını yükseltmek.
- Bilimsel yayınlardaki hedefler.
- Bir yıl içinde başlayacak araştırma ve gelişme sayıları.
- Öğrenci kontenjanlarının artış oranları.
- Yüksek lisans kontenjanlarındaki artışlar.
- Öğrenci memnuniyeti.

Üniversitelerin mütevelli heyetleri, kendi üniversitelerini rakipleri arasında daha ileri götürmek amacı ile çağın gerektirdiği çok daha büyük hedefler saptayarak rektör aracılığı ile bunları gerçekleştirmeyi ön görebileceklerdir.

Bugün üniversitelerimiz merkeze bağlı rektörler tarafından yönetilmektedir. Yurt sathına dağılmış farklı üniversiteler için merkezi otoritenin dinamik ve aktif kararlar alması beklenemez. Ancak, önceden belirlenmiş statik temel prensiplere göre hareket edecek rektörlerin gözetim ve denetimi altında olaysız ve uyumlu bir yönetim yeterli görülmektedir. Araştırma ve geliştirme, büyüme, verimlilik gibi kavramlar ikinci planda kalmakta ve hatta Maliye Bakanına göre olmasa da olur mertebesinde gereksiz faaliyetlerdir.

Edirne'den Karsa ve Harran'a kadar yurt sathına dağılmış bulunan ve her biri ayrı bir özellik taşıyan üniversitelerimizin en demokratik ve verimli bir şekilde yönetimi için en uygun sistem yerel yönetimin tayin edeceği mütevelli heyet ile mümkün olacağı açıktır.

Halkın halk tarafından, halk için yönetimi tarifine en çok uyan "mütevelli heyet" sisteminin başlangıçta Ortadoğu Teknik Üniversitesinde uygulandığı ve elde edilen kazanımları ile diğer üniversitelere fark attığı ve bu farkın hala kapatılmadığı göz ardı edilmemelidir. Aynı şekilde kuruluşundan beri mütevelli heyetle yönetilen Bilkent Üniversitesinin de toplumdaki saygınlığı da açıkça bilinmekte ve görülmektedir.

Üniversitelerimizin en büyük sorunu olan kaynak sıkıntısına, ancak mütevelli heyetler çare bulacaktır.

Başlangıçtan günümüze Rektör Seçimleri

Yıl	Kanun	Açıklamalar
1933	2252	2/136 kararname ile; Eğitim Bakanının inhası ile müşterek kararname ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile tayin olunur. Görevi; <i>yürütme ve denetim, yazışmalar, ita amirliğinden</i> " ibarettir.
1946	4936	Profesörler kurulunun bir arada yapacakları toplantıda 2 yıl için, her seçim döneminde başka bir fakülteden, olmak üzere salt çoğunlukla seçilir. Görevi; <i>Yönetim işlerinden sorumludur. Kurullara başkanlık eder ve Alınan kararları uygular. Fakülteler arası düzenli çalışmayı sağlar.</i> 1960 da ilave; Fakülteler üzerinde denetleme yetkisine sahiptir. Yönetim, öğretim ve bilimsel araştırma işlerinin yürütülmesini sağlar. Gördüğü aksaklıkları senatoya bildirir ve aksaklığa sebep olanlar hakkında gerekli kararlar alınmasını teklif eder. Rektör kendi yetkisinde olan işleri yerine getirmedeği takdirde, ilgili Dekan ve öğretim üyeleri ile birlikte sorumlu olur.
1973	1750	Bütün öğretim üyelerinin bir arada yapacakları toplantıda 3 yıl için salt çoğunlukla seçilir. Aradan iki dönem geçmeden yeniden seçilemez. Görevleri; <i>Üniversite kurullarına başkanlık eder. Bunların kararlarını Uygular. Üniversiteye bağlı kuruluşlar arasında düzenli çalışmayı sağlar. Öğretim yılı sonunda genel durumu işleyişi hakkında Yüksek öğretim Kuruluna bir rapor verir. Bütün kuruluşlar üzerinde genel bir denetleme yetkisine sahiptir. Bunun İçin gerekli denetlemeleri yapar. Gördüğü aksaklıkları giderecek tedbirle- rin alınmasını sağlar. Rektör kendi yetkisinde olan bu işleri yapmadığı takdirde, ilgili dekan, müdür ve öğretim üyeleri ile birlikte sorumludur</i>
1981	2547	Yükseköğretimden sonra en az 15 yıl başarılı hizmet vermiş, tercihen devlet hizmetinde bulunmuş ikisi üniversitede profesörü olmak üzere, dört kişi arasından devlet başkanınca beş yıl için atanır. Önerilenler atanmadığı ve iki hafta içinde yeni adaylar gösterilmediği takdirde, Devlet başkanınca doğrudan atanır.

1992 tadilatı; Üniversite öğretim üyeleri tarafından profesörler arasından, seçilecek adaylar arasından Cumhurbaşkanınca atanır. Süresi 4 yıldır. İki dönemden fazla yeniden seçilemez.

Rektör adayı seçimi gizli oyla yapılır. Oy veren her öğretim üyesi oy pusulasına yalnız bir isim yazabilir. Birinci toplantıda öğretim üyelerinin en az yarısının hazır bulunması şarttır. Bu sağlanmadığı takdirde toplantı 48 saat ertelenir ve nisap aranmaksızın seçime geçilir. Bu toplantıda en çok oy alan 6 kişi aday olarak seçilmiş sayılır. Bunlardan YÖK'ün seçeceği üç kişiden biri rektör olarak atanmak üzere Cumhurbaşkanına sunulur.

Görev yetki ve sorumlulukları;

- 1) Kurullara başkanlık etmek, alınan kararları uygulamak, bağlı kuruluşlar arasında düzenli çalışmayı sağlamak.
- 2) Her eğitim yılı sonunda ve gerektiğinde, eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleri hakkında üniversitelerarası kurula bilgi vermek.
- 3) Yatırım programlarını, bütçesini ve kadro ihtiyaçlarını bağlı birimlerinin ve üniversite yönetim kurulu ile senatonun görüş ve önerilerini aldıktan sonra hazırlamak ve YÖK'e sunmak.
- 4) Gerekli gördüğünde öğretim elemanları ve diğer personelin görev yerlerini değiştirmek veya bunlara yeni görevler vermek.
- 5) Personel üzerinde genel gözetim ve denetim görevini yapmak.
- 6) Bu kanunla kendisine verilen diğer görevleri yapmak.

Üniversitenin ve bağlı birimlerinin öğretim kapasitesinin rasyonel bir şekilde kullanılmasında ve geliştirilmesinde,

Öğrencilere gerekli sosyal hizmetlerin sağlanmasında,

Gerektiği zaman güvenlik önlemlerinin alınmasında,

Eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerinin devlet kalkınma ve plan, ilke ve hedefleri doğrusunda planlayıp yürütülmesinde,

Bilimsel ve idari gözetim ve denetimin yapılmasında ve görevlerin alt birimlere aktarılmasında, takip ve kontrol edilmesinde ve sonuçların alınmasında birinci derecede yetkili ve sorumludur.

Rektörlerle ilgili 13. madde tadilleri;

1)15.7.1989 tarih 375 sayılı KHK

2)15.3.1990 Tarih 418 KHK ve 364 sayılı Kanun

3)7.07.1992 tarih ve 3286 sayılı kanun

A n k a r a

Üniversitelerimizde verimliliğine katkıda bulunmak amacı ile, çağdaş yönetim bilim esaslarına uygun olarak hazırladığımız “**Rektör seçimleri**” ile ilgili dosyayı bilgilerinize sunuyoruz.

Malumunuz olduğu üzere, üniversitelerimizde, yıllardan beri devam eden gruplaşmalar ve çekişmeler, rektör seçimleri sırasında yaşanan rekabetin uzantısı olarak sürüp gitmektedir.

1933 den günümüze kadar uygulanan rektör seçim usullerine ait kronolojik cetvelde görüleceği gibi, başlangıçta rektörleri bakan tayin ediyordu. 1946'dan sonra üniversiteler özerklik kazanınca, rektörlerini kendileri seçiyorlardı. 1981'den sonra uygulanan seçim ve atama karışımı bir sistem aday çokluğu nedeni ile rekabeti artırdığı gibi, en çok oy alan adayların YÖK ayrıca Cumhurbaşkanı tarafından dikkate alınmaksızın, en az oy alan adayın tayin edilmesi kızgınlıklara yol açtığını, huzursuzluğu artırdığını yıllardır gözlemlemekteyiz.

ABD üniversitelerini örnek alarak hazırladığımız, rektör seçim sisteminin ana prensiplerini gerekçeleri ile birlikte, yüksek görüş ve tavsiyelerinize sunarken, bu uygulamanın, üniversitelerimizi belirli bir hedefe yönlendirerek verimi artıracaklarını huzurlu ve amaçlı çalışma ortamı sağlayacağı görüşünde olduğumuzu tekrarlamaktan mutluluk duymaktayız.

Takdirin yüksek Başbakanlığınıza ait olduğunu derin saygılarımızla
arz ederiz.

Latif Mutlu

Prof. Dr. Toktamış ATEŞ

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Kurucu ve Vakıf Başkanı

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi

Ekleri; 1 Rapor
1 Gerekçesi
1 Rektör seçimleri aşamaları

